

BARNNS SOCIALA SAMSPEL I FÖRSKOLANS MILJÖER

Författare: Katarina Martinsson och Maria Nitér

Handledare: Lisbeth Lunneryd

Examensarbete 10 poäng

Nivå 41-60p

Lärarprogrammet

Institutionen för individ och samhälle

September 2005

Sammanfattning

Arbetets art: Examensarbete 10 poäng, Lärarprogrammet

Titel: Barns sociala samspel i förskolans miljöer

Sidantal: 28

Författare: Katarina Martinsson, Maria Nitér

Handledare: Lisbeth Lunneryd

Datum: september 2005

Bakgrund: Barns sociala samspel är en viktig del av deras utveckling. Det är genom samspel med sin omgivning som barn lär sig ny kunskap och utvecklas. I det sociala samspelet lär man sig även att samarbeta och anpassa sig efter andras behov och önsknings. För förskolebarn är det i leken som en stor del av deras sociala samspel och lärande sker. Det är viktigt att komma ihåg att när det gäller barn kan man inte skilja lek från lärande. I leken lär sig barn mycket, bland annat att kommunicera med andra barn. De upptäcker även sina intressen och de utvecklas också socialt och känslomässigt.

Teoretikern Lev Vygotsky ansåg att barns utveckling gynnas bäst genom att barn samspelar med andra barn. I förskolans läroplan betonas det att lärandet ska grundas såväl på samspelet mellan vuxna och barn som på att barnen lär av varandra. När det sker ett samspel med omgivningen förekommer detta lärande i en mängd skilda miljöer. Förskolans verksamhet ska bedrivas både inomhus och utomhus.

Syfte: Vårt syfte med denna studie är att undersöka pedagogers syn på barns sociala samspel i förskolans miljöer, inomhus och utomhus, och vilka skillnader det kan finnas mellan dessa miljöer. Vi vill dessutom ta del av pedagogernas uppfattning om vilken av miljöerna som de tror främjar och inspirerar till ett socialt samspel.

Metod: I vår studie har vi använt oss av en kvalitativ metod, i form av intervjuer, för att kunna besvara vårt syfte och frågeställningar.

Resultat: Efter sammanställning och analysarbete av vårt intervjumaterial, kom vi fram till att barns sociala samspel i förskolans miljöer kan beskrivas med tre övergripande begrepp; lek, konflikter och kommunikation. För att se skillnader i det sociala samspelet påpekade pedagogerna att samspelet påverkas på olika sätt av hur den pedagogiska miljön är utformad, vilka fysiska förutsättningar som finns i förskolan, samt pedagogernas eget intresse. Den tydligaste skillnaden mellan det sociala samspelet inomhus och utomhus var antalet konflikter. Anledningen till att konflikter uppkom i större utsträckning inomhus var enligt pedagogerna det mindre utrymme jämfört med utomhus. Hur den pedagogiska miljön är utformad, vilka fysiska förutsättningar som finns i förskolan, samt pedagogernas eget intresse påverkar pedagogernas val av vilken miljö de tror främjar barns sociala samspel mest.

Förord

Vi vill börja med att tacka de pedagoger som har deltagit i denna studie. Genom ert deltagande i våra intervjuer har vi fått ta del av er livsvärld. Tack för visat intresse och er medverkan!

Sedan vill vi tacka vår handledare Lisbeth Lunneryd för allt stöd under vårt arbete av denna C-uppsats. Tack för din vägledning och ditt kritiska öga!

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte	3
Frågeställningar	3
Tidigare forskning och teori	4
Begreppsdefinitioner	4
Barns sociala samspel	4
Samspelsteorier	5
Lek	7
Forskning och teorier om förskolans miljöer	9
Metod	12
Metodval	12
Urval och urvalskriterier	12
Produktion och analys	13
Etiska övervägande	14
Tillförlitlighet	15
Resultat	16
Lek	16
Konflikter	18
Kommunikation	20
Miljö som främjar socialt samspel	22
Diskussion	24
Sammanfattning av resultat	24
Vad är socialt samspel?	24
Samspel utomhus och inomhus – skillnader	25
Tydligt ställningstagande för någon miljö?	26
Metoddiskussion	26
Slutsats	27
Förslag till fortsatt forskning	28
Referenslista	
Bilaga	

Inledning

När ett barn föds börjar dennes livslånga lärande och utforskande av sin omgivning och värld. Genom ett samspel med sin omgivning och med andra människor, lär sig barn nya kunskaper och erfarenheter (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999). En del av detta samspel är det sociala samspelet med andra människor. Enligt Wahlström (2003) innebär socialt samarbete att ett barn lär sig att verka tillsammans med andra barn utan att göra någon annan illa. Utöver detta lär sig barnen också att samarbeta och anpassa sig till andras behov och önsknigar. Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) lyfter fram att när barn leker tillsammans utvecklar de sin sociala kompetens. De lär sig på detta sätt att leva med andra och kompromissa. För att den sociala kompetensen ska utvecklas ytterligare måste barn tillsammans finna lösningar på samarbetsplanet. Eftersom barn erövrar omvärlden genom ett samspel med sin omgivning, måste den pedagogiska miljön vara utformad för att kunna tillgodose barns olika behov (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999).

Med denna studie vill vi undersöka hur pedagoger upplever barns sociala samspel i två olika miljöer. De miljöer vi har tänkt jämföra är förskolans inomhusmiljö och utomhusmiljö. Utöver detta vill vi ta reda på om pedagogerna anser att det finns någon skillnad i barns sociala samspel när de befinner sig i de två olika miljöerna. Avslutningsvis vill vi skaffa oss kunskap om pedagogerna upplever att någon av miljöerna gynnar barns sociala samspel mer än den andra. Genom att samtala med olika pedagoger vill vi tillägna oss en bredare kunskap om vilken betydelse de olika miljöerna har för barns sociala samverkan.

Anledningen till att vi har valt att arbeta med denna problemställning är att vi båda tycker att det är intressant att studera barns sociala samspel. Detta gemensamma intresse har växt fram under vår verksamhetsförlagda tid under utbildningen. Under dessa perioder har vi på olika sätt varit en del av förskolans verksamhet. Läroplanen för förskolan (1998) lyfter fram att barn ska vistas både inomhus och utomhus. Vi vill undersöka om pedagogerna finner några skillnader i det sociala samspelet i dessa två miljöer. Vi tror att det finns skilda uppfattningar om hur de olika miljöerna både påverkar och främjar barns sociala samspel, och vill vi med denna studie belysa detta. Vår hypotes inför studien är att det sociala samspelet kommer att uppfattas som bättre utomhus än inomhus.

Slutligen vi vill betona att denna studie inte ska ses som en generell studie. Den bygger på tio pedagogers individuella tankar om hur barns sociala samspel yttrar sig när de befinner sig inom förskoleverksamheten.

Syfte

Vårt syfte är att undersöka om pedagoger anser att det finns någon skillnad i förskolebarns sociala samspel när de vistas utomhus jämfört med inomhus. Vidare är vår avsikt att se om någon av miljöerna gynnar förskolebarns sociala samspel mer än den andra.

Frågeställningar

- Hur upplever och beskriver pedagogerna barnens samspel när de befinner sig inomhus och utomhus, kan det finnas några skillnader?
- Vilken av miljöerna tror pedagogerna främjar och inspirerar barns sociala samspel mer än den andra?

Tidigare forskning och teori

Begreppsdefinitioner

Nedan presenterar vi de begrepp som är centrala i denna studie;

Socialt samspel med detta menar vi barns socialisation med sina kamrater i förskolan. Det vill säga deras sociala samarbete med sin omgivning, att de lär sig samarbeta och anpassa sig efter andras behov och önskningar (Wahlström, 2003).

Utemiljö i detta sammanhang menar vi när förskolan antingen lämnar sin utegård för att besöka närliggande skogsområden eller att de stannar på gården.

Pedagoger i denna undersökning menar vi förskollärare i förskolan.

Barns sociala samspel

Barns sociala samspel med sin omgivning är viktig för deras utveckling. Genom att barn uppfattar och förstår olika sociala relationer, förstår de såväl sina egna som andras tankar, känslor, motiv och avsikter (Evenshaug & Hallen, 2001).

Att barn lär av varandra är en viktig del i förskolan. En typisk situation där barn lär av varandra är leken, eftersom att den oftast sker i grupp. När det gjorts studier som visar hur barn lär av varandra och som beskriver exempel som främjar barns samarbete grundar sig dessa på teorier av Jean Piaget eller Lev Vygotsky. När det gäller barns utveckling anser Vygotskys att socialt samspel är den viktigaste drivkraften. Han menar att lärande och utveckling går hand i hand från barnets första levnadsdag. Vidare utgår Vygotskys teorier från att barn underförstått ser fördelar med att samtala och kommunicera med varandra (Vygotsky, 1978, 1982 se Williams, 2001).

Samspelsteorier

Enligt många teoretiker och forskare, som Piaget, Vygotsky och Stern är en förutsättning för barns utveckling samspelet mellan människor och dess omgivning (Evenshaug & Hallen, 2001).

Kognitiva samspelsteorier

Piaget och Vygotsky var två teoretiker som båda hade ett kognitivt perspektiv på barns lärande och utveckling. Båda två var överens om att små barn är nyfikna och aktiva utforskare. Genom att utforska och upptäcka är barnen inriktade på att lära sig och upptäcka nya principer. Dock hade dessa teoretiker skilda uppfattningar om andra saker (Evenshaug & Hallen, 2001).

Piaget lyfter fram att genom samspel mellan individ och omvärld sker kognitiv utveckling. Med detta menar han att tyngdpunkten i barns samspel ligger på den tolkning och uppfattning de gör av sin omgivning. Piaget kallar det första stadiet av barns kognitiva utveckling för det ”sensomotoriska stadiet”, barn mellan 0-2 år. Det är här man enligt hans förklaring hittar lekens ursprung (Lillemyr, 2002). Piaget menade att barn passerar olika stadier mot en kognitiv mognad. Varje kognitivt stadium utgör en grund för nästa och det är omöjligt att hoppa över ett stadium. Med denna syn menas att genom aktiv process konstruerar barnen själva sin kunskap (Mitchell, 1993).

Vygotsky breddade Piagets perspektiv genom att lyfta fram den sociala dimensionen av tänkandets utveckling. Detta hade Piaget delvis framhållit, att social interaktion är viktigt för tänkandets utveckling. Vygotsky menade att individens mentala utveckling kan förstås endast som ett samspel med ens sociala omgivning. Detta samspel är viktigt för barns erhållande av kunskap (Wood, 1992). Enligt Vygotsky handlar barnets socialisation om att det ska få uppfattning om de gemensamma regler och normer som gäller i samspelet. Med det menar han att genom att barnet frivilligt tar till sig dessa regler så socialiserar det sig själv på ett lustfyllt sätt (Lillemyr, 2002). Vygotsky ansåg att barns utveckling gynnas bäst genom att de samspekar med andra barn. Det kan vara med barn som har uppnått större färdigheter, eller med vuxna. Mycket av det vi lär oss, lär vi oss av andra människor och förmågan till att imitera är nyckeln till ett socialt lärande (Lindahl, 1998).

Även läroplanen för förskolan (1998) betonar att lärandet ska grundas såväl på samspelet mellan vuxna och barn som på att barnen lär av varandra.

Teorier om grundläggande samspel

Forskaren Daniel Stern har bidragit med bilden av det kompetenta barnet. När barnet föds är det inget oskrivet blad, det finns ett ständigt pågående samspel mellan det vi styrs av: arvet, biologin, miljön och psykologin. Stern menar att genom ett bekräftande samspel med andra blir man sig själv, tydlig för sig själv, men även tydlig för andra. Stern har vänt sig mot teoretiker (tex Freud, Homburger-Erikson) som beskriver barns utveckling i olika stadier. Han menar att centrala mänskliga livsteman, så som tillit och självständighet utvecklas, påverkas och förändras livet igenom (Brodin & Hylander, 1998).

Evenshaug och Hallen (2001) och Lindahl (1998) talar om prosocialt beteende, det vill säga ett positivt beteende, som man ser redan under det första levnadsåret. Detta positiva beteende kan handla om att man hjälper någon, samarbete med någon annan eller delar något med andra.

När man arbetar i grupp skapar barnen en motivation för att lösa något tillsammans. I dessa situationer lär sig barn att samarbeta genom att de utvecklar sociala färdigheter genom samarbetet (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999).

När barn lär sig bemästra sociala relationer i samspel med andra använder de sig av ett emotionellt engagemang. När barn har skaffat sig empatiförmåga innebär det att de kan uppfatta och ta till sig andra människors känslöstämningar. Man ska även kunna vara öppen och kunna ta till sig andra människors uttryck för inlevelse och medkänsla. Detta menade Piaget att det inte kan stämma då han tyckte att småbarn är egocentriska individer. Piagets syn på detta har kritiserat av andra teoretiker, en av dessa är Daniel Stern som ansåg att barn föds aktivt och från början är sociala (Gren, 2001; Lindahl, 1998).

Lek

En del av barns sociala samspel är lek. Därför lyfter Mårtensson (2004) fram att vi människor behöver ha en förståelse för att det sociala samspelet skall tolkas som en del av leken.

I samspel med omgivningen förekommer lärande under en process som sker i en mängd skilda miljöer. Det är framförallt de miljöer som är betydelsefulla för individen som inspirerar till kunskap. När det gäller barn kan man inte skilja lek från lärande. I leken kommunicerar barn med andra, de upptäcker sina intressen men de utvecklas också socialt och känslomässigt (Björklid, 2005).

Lekforskaren Birgitta Knutsdotter Olofsson (1999) lyfter fram att en viktig del av barns lek är att de ska kunna förstå leksignalen. Hon anser att både barn och djur har särskilda signaler för lek, de vet när den inleds, pågår och avslutas. Lillemyr (2002) betonar också vikten av att barnen uppfattar signalen ”det här är lek”. Författaren anser att barnen måste känna igen vad som är lek och förstå de regler som gäller under leken. Samtidigt ska de kunna identifiera sig i leken och utveckla leken tillsammans med andra.

Ända sen antiken har lekens härkomst och innebörd fascinerat filosofer och forskare. En av dessa forskare var Piaget som framhävde lekens vikt för barns inläring. Vygotsky ansåg även han att det är i leken barnet skapar förutsättningar för sin inläring och fortsatta utveckling. (Wikare m.fl, 2002).

När det gäller barns utveckling och lärande är leken grundläggande. I lekens och det lustfyllda lärandets olika former inspireras barnen till fantasi, inlevelse och kommunikation samt förmåga att samarbeta och lösa problem (Lpfö-98).

Lillemyr (2002) nämner att barns lek är grundläggande inom den pedagogik som bedrivs av förskolan. Vidare anser författaren att leken är social och fungerar som en arena för kommunikation. Han menar att delaktighet i en lekgrupp är mycket viktigt för förskolebarn. För att då kunna vara delaktiga i leken är det viktigt att man kan kommunicera om vad som är lek och vilka villkor som gäller. Vidare anser författaren att något som är lika grundläggande för oss människor som att prata, är att ha insikt i hur andra tänker. Denna förmåga måste övas upp redan från tidig ålder. För om vi inte lär oss att skilja på vad en annan människa tänker och vad denne i själva verket säger, blir det ingen bra kommunikation.

Kommunikation

Barnet blir människa i samspelet med andra, i samspelet känner man samhörighet och man blir bekräftad. Denna bekräftelse kan ske genom kommunikation (Åhs, 1998).

Att kunna kommunicera med varandra på ett bra sätt innebär att man skapar något tillsammans när det gäller kunskap och upplevelse. Språket är vår största källa till kommunikation, det hjälper oss att uttrycka idéer och känslor. När man talar om kommunikation talas inte bara om det verbala språket, utan också om ”kroppsspråket” och ”bildspråket” (Evenshaug & Hallen, 2001; Lillemyr, 2002).

Enligt Johansson (2001) är barn i kommunikation med varandra när de går in i varandras olika samspelsvärldar. Mötet mellan barnen är utgångspunkten för att förstå andra, detta betyder inte att de alltid förstår och kommunicerar med varandra. Det händer att samspelet bryts barn emellan men detta förutsätter ändå att barnen har en delad värld. När barnen möter andra upptäcks andra perspektiv. Genom att barnet får se hur andra barn beter sig i samspel lär sig barnet också att förstå andra. Språket har en stor betydelse för hur barn kommunicerar med varandra. Vidare anser författaren att det gäller att vara uppmärksam på barns samspel med världen.

Konflikter

Barn undersöker, tolkar och försöker förstå världen och sina liv tillsammans med andra barn. De prövar hela tiden olika metoder och nya vägar att vara i världen med andra. Under denna prövning möter barnen konflikter som utmanar dem till nytt lärande. Då barn möter andras gränser upptäcks betydelsen av att ha respekt för andras sätt att vara. Leksakerna som finns i förskolan kan vara upphovet till många konflikter. Om barnen avbryts eller störs i sina lekprojekt av andra barn som vill leka med samma leksaker försvara de sin rätt. Detta yttrar sig oftast genom att barnen uttrycker sitt missnöje genom att klaga, skrika eller slåss (Johansson, 2001).

Åhs (1998) anser att leken i förskolan ofta leder till att konflikter uppstår. Han menar att man som vuxen vill gå in och försöka klara upp konflikten för att få tillbaka sin verksamhet trots att man inte vet vad som hänt. Istället tycker författaren att vi skall se till att reda ut varför konflikter uppstår. Konflikter är i första hand ett beteende på att det är brist på samspel i barngruppen. Vidare menar han att det är viktigt för varje individ att känna ansvar för sina handlingar. Barnen ska i tidig ålder göras medvetna om att deras beteende kan påverka andras

känslor och upplevelser. De ska tränas i konflikthantering som ska resultera i att ingen ska gå ifrån en konflikt och känna sig som en förlorare. Även Wahlström (2001) tycker att det är viktigt att öka individers förmåga att se att problem har fler än en sida. Med detta menar författaren att det är viktigt att kunna sätta sig in i den andre personens situation och försöka se problemet med andra ögon. När barnen ska reda ut konflikter är det viktigt att alla får tillåtelse att prata utan att bli avbrutna och att barnen lyssnar på varandra.

Forskning och teorier om förskolans miljöer

Hur den pedagogiska miljön är utformad har stor betydelse för barns samspel med dess omgivning. Den pedagogiska miljön i förskolan skall vara skapad så att den inspirerar till socialt samspel och lärande. Detta innebär att man tagit hänsyn till den fysiska miljön, materialet som finns samt samspelet mellan barn under utformandet när man arbetar fram den pedagogiska miljön. Miljön i förskolan ska ha möjlighet att varieras på ett flexibelt sätt beroende på vad som för stunden intresserar barnen (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999).

Förskolans utemiljö

Det finns forskning som har studerat människans relation till sin fysiska miljö. Genom denna forskning har man fått en ökad insikt om utevistelsens betydelse för barns lärande. Vilket har gett oss människor mer kunskap om de positiva effekterna utevistelse har på barns motoriska utveckling, hälsa, lekbeteende och koncentrationsförmåga (Brügge mfl, 2004).

Enligt Granberg (2000) kan man se utemiljön som en levande lärobok. När man vistas utomhus bjuder naturen och miljön variation av intryck och upplevelse. Detta är något som även Grahn m.fl. (1997) påpekar, då de anser att innemiljön oftast erbjuder färre möjligheter än vad utemiljön kan göra. När barn vistas utomhus utmanas och inspireras deras sinnliga intryck.

Grahn mfl (1997) har genomfört en studie som handlar om hur barn använder förskolans gård, hur den är utformad och vilken betydelse den har för lek, samspel och lustfyllt lärande. I studien har man jämfört två förskolors utegårdar. Den ena förskolan har profileringen Ur- och skur och den andra förskolan ligger centralt i ett bostadskvarter. Förskolan som har Ur- och Skur profileringen har en stor utegård med en rik naturmiljö. Den andra förskolan hade en liten gård som inte erbjuder samma naturrika miljö. Författarna kom fram till resultatet att Ur-

och skur förskolans utemiljö främjade barnens fysiska och psykiska utveckling mer än den andra förskolan som var med i studien. I resultatet betonades också vikten av hur miljön är utformad, både inomhus och utomhus.

En annan studie som belyser barns utemiljö och deras lek utomhus är *Landskapet i leken* av Mårtensson (2004). Författaren till denna studie betonar hur viktig utformningen av en utegård är för barns lek.

Vid lek utomhus samordnar barnen sina rörelser i förhållande till både varandra och den fysiska miljön. Tillsammans utforskar de sin omgivning, de lär av varandra och ta hänsyn till varandra (Brügge mfl, 2004; Mårtensson, 2005; Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999).

Campner och Persson (2001) anser att man ska inspirera barnen genom att flytta ut förskolans inneverksamhet när vädret tillåter. Vidare skriver de att man ska se gården som en tillgång och använda den i det som sker i vardagen. Om de vuxna på förskolan inte använder och medvetet utnyttjar utegården och dess möjligheter blir stunderna i förskolan tråkiga både för stora som små.

Leicht Madsen (1999) lyfter fram att människan flyttat från naturen in i tätorter mer och mer under 1900-talet. Vidare menar han att i och med denna förflyttning är det ytterst viktigt för våra barn att uppleva allt som utevistelsen bidrar med. Exempel på detta kan vara att fritt få springa omkring, hänga och klättra i träd. Dessa exempel visar att genom att förskolan går ut på gården fylls barnen av upplevelser som stimulerar fantasin och inbringar till samspel. Det är viktigt för barns utveckling att de upptäcker med alla sina sinnen. Det är barnets egen aktivitet och dess egna sinnesintryck som är utgångspunkten för dess utveckling och i synnerhet när det gäller att lära sig något nytt.

Förskolans utomhusvistelse ska ge möjlighet till lek och andra aktiviteter. Barnen skall kunna erbjudas att variera mellan olika verksamheter under dagen och ges utrymme för deras egna planer. Ytterligare ett av målen som förskolan strävar efter är att barn ska utveckla en förmåga att kunna leva sig in och ta hänsyn till andra människors situation, samt att vilja hjälpa andra (Lpfö 98).

Förskolans innemiljö

Det är mycket som ingår i begreppet förskolans innemiljö; lokaler, utrymme, material, redskap och leksaker (Björklid, 2005). Nordin-Hultman (2004) hävdar att idén om hur

förskole- och skolmiljön ska se ut är förutbestämt. Hur kommer det sig att förskolor ser ut på ett visst sätt, frågar författaren sig. Ett pedagogiskt rums utseende talar om hur ett barn är och bör vara, och genom detta hur ett barn ska uppfostras. Många förskolors innemiljö är uppbyggda utifrån att de ska likna hemmiljön. Idéerna om att miljön inne i förskolan ska likna en hemlik miljö, härstammar från Friedrich Frøbels pedagogik. Denne man hade tankegångar om att det skulle finnas en förbindelse mellan hemmet, modern och kindergarten (det vi idag kallar förskola). Nordin-Hultman (2004) påpekar att än idag kan man alltså se spår av Frøbels pedagogik i inomhusmiljön, i allt från lokalernas utformning till lekmaterial. Rummen i förskolan ska kunna ses som ett sammanhang mellan hemmet och förskolan. Dock poängterar författaren att detta synsätt börjas ändras successivt. Det finns förskolor som idag gör om sin innemiljö så att den ska passa barnens utveckling mer och mer, att man alltmer börjar utgå från barnen.

Idag bör en förskolas innemiljö utformas så att den är rymlig, säker, funktionell, föränderlig och rik på sinnes- och rumsupplevelser. De senaste åren har det skett stora förändringar inom förskolan, som har påverkat hur förskolans inomhusmiljö ser ut. På många orter i Sverige har det varit stora sparkrav, som inverkar genom att barngrupperna blir allt större medan är personalstyrkan densamma. Genom detta har det blivit fler barn på den yta som är byggd för mindre barngrupper. Därför är det viktigt att dagens förskolor har en bra disposition av tid, rum och material. Då dessa förutsättningar påverkar och stimulerar barn till ett socialt samspel (Björklid, 2005; Hultman-Nordin, 2004).

Förskolans innemiljö ska bidra till barns sociala samspel, då denna miljö har mycket att erbjuda. När barn är inomhus är leken det dominerande när det gäller deras sociala samspel. I leken måste barnen ta hänsyn till att det finns sociala lekregler, om samförstånd, ömsesidighet och turtagande (Knutsdotter Olofsson, 1999).

Metod

Metodval

Vi har valt att använda oss av en kvalitativ metod i denna undersökning, i form av intervjuer. Då vi ville ha fram en viss typ av information, pedagogers syn på barns sociala samspel, ansåg vi att intervjuer passade bäst. Enligt Kvale (1997) är samtalet ett gammalt sätt att förvärva ny kunskap. Vidare påpekar författaren att samtal har varit väldigt väsentliga för att kunna ta del av den kunskap som finns om den sociala världen. Forskningsintervjun är ett sätt för intervjuaren att genomföra ett vardagligt samtal, ett samtal som både har struktur och ett syfte (Kvale, 1997).

Vi ansåg att vid användning av kvalitativa intervjuer fick vi en möjlighet att fördjupa vår undersökning, då den fokuserar på pedagogers uppfattning om barns sociala samspel. Med fördjupning menar vi att i en intervju är det lättare att ställa följdfrågor för att kunna utveckla någons svar, jämfört med enkäter, där frågorna redan är fastställda. Genom att vi valde att samtala med pedagoger fick vi en inblick i hur pedagogerna upplever barns sociala samspel när de befinner sig i förskolans verksamhet. Vi fick en inblick i deras livsvärld och genom en kvalitativ undersökning försöker man nå förståelse för någons livsvärld (Hartman, 1998). En annan fördel med att använda sig av intervjuer är den flexibilitet och öppenhet intervjuerna har. Man får med intervjupersonens tonfall, mimik och även pauser (Hartman, 1998, Kvale, 1997).

Urval & urvalskriterier

Vi har valt att göra våra intervjuer på tre förskolor i Västsverige. En av förskolorna ligger i ett mindre samhälle med ca 13000 invånare, medan de andra två förskolorna ligger i en stad med ca 37000 invånare. Sammanlagt intervjuade vi tio pedagoger, alla förskolelärare. Urvalet av dessa intervjupersoner bygger delvis på personlig kännedom, men vi har även valt intervjupersoner som vi inte känner sedan tidigare, genom ett slumpmässigt urval (Hartman, 1998). Vad vi menar med slumpmässigt urval, var att vi kontaktade olika förskolor och gjorde en förfrågan om de vill delta i denna studie. Vi upplever att vi har haft lika lätt att få kontakt med alla som har deltagit i vår studie, vare sig vi kände dem sedan tidigare eller inte. Intervjupersonerna kontaktades först via telefon, då vi presenterade vårt ämne och frågade om

de ville vara med i vår studie. Sedan hade vi fortsatt kontakt via telefon, men även personlig kontakt, eftersom vi lämnade ut våra frågor någon dag innan själva intervjutillfället.

Den grupp av intervjupersoner som har ingått i vår studie är ingen homogen grupp, utan den skiljer sig åt i olika aspekter. Det som skiljer våra intervjupersoner åt är arbetslivserfarenhet inom förskola, våra informanter har arbetat mellan 1 och 30 år. Dessutom skiljer sig även åldern på barnen de arbetar med, någon arbetar med 1-3 åringar, några andra med 3-5 åringar och andra arbetar på avdelningar med 1-5 åringar. Det som var gemensamt för dem alla var att de var kvinnliga förskolelärare som jobbar på kommunala förskolor.

Produktion och analys

Enligt Kvale (1997) ska forskningsintervjufrågorna vara korta och enkla. Vi hade fem klara frågor (se bilaga), dessutom hade vi vid varje intervju följdfrågor. Följdfrågorna varierade dock från intervju till intervju, beroende på vilka svar vi fick. Vi har därför valt att inte ta med våra följdfrågor i vår bilaga med intervjufrågorna, då följdfrågor var olika vid de olika intervjutillfällena. Vid upplägget av intervjufrågorna använde oss av trattekniken (Hartman, 1998), genom att vi hade en mer allmän fråga först, för att sedan ha gjort frågorna mer precisa.

Eftersom vi hade valt att lämna ut våra frågor i förväg till intervjupersonerna, har vi upplevt att intervjuerna flöt på bra. En anledning till att vi valde att låta våra intervjupersoner få frågorna i förväg, var att de i lugn och ro skulle få förbereda sig. Vi ville även att de skulle bli mer insatta i vad undersökningen handlade om. Flera av de personer som vi intervjuade var positivt inställda till att de fick ta del av frågorna i förväg.

Vid varje intervju som genomfördes valde vi att medverka båda två. Under intervjusituationen var den ena av oss ansvarig för intervjun, genom att ställa frågorna och föra intervjun framåt, medan den andre fanns i bakgrunden, som ett stöd. Då vi i början upplevde att vi inte var några erfarna intervjuare kändes det tryggt att ha stöd av någon mer under intervjusituationen. Genom att vi båda var med under våra samtal slappnade vi av mer och samtalet flöt bättre. Dessutom så kunde den av oss som var i bakgrunden följa upp om intervjuaren tappade tråden. Inför varje intervju skiftade vi i rollerna vilket gjorde att vi fick erfarenhet av båda. Vi meddelade våra intervjupersoner i förväg om att vi var två personer med under intervjun. Vi

upplevde inte att våra intervjupersoner kände sig hindrade av att vi var två och de var ensamma, utan samtalen flöt bra mellan oss alla tre.

Intervjuerna skedde på intervjupersonernas arbetsplats och intervjuerna spelades in med bandspelare i samverkan med intervjupersonernas tillåtelse. Detta för att underlätta vid själva intervjutillfället då man kunde koncentrera sig på vad som sades och hålla samtalet flytande. En annan anledning till att vi använde oss av bandspelare var att man fick med allt ordagrant och att man fick en korrekt återgivning av vad som har sagts. Intervjuerna tog ca 30 minuter och efter varje intervju skrevs den ned med en gång, ordagrant. Vi har sedan tillsammans arbetat med analysen av de intervjusvar vi har fått.

Under analysarbetet använde vi oss av en analytisk induktion (Hartman, 1998) med detta menas att vi lät bli att knyta an teorier till det data vi samlade in. Först samlade vi in det data vi behövde och efter avklarad datainsamling, började vårt analysarbete för att få fram en teori. Detta gjordes genom att vi började med att koda och kategorisera all data vi hade samlat in, för att sedan kunna tolka intervjusvaren (Hartman, 1998). Utifrån de kategorier vi har tagit fram har vi funnit några teman som finns med i resultatet i detta arbete. Under hela detta analysarbete har vi fört diskussioner oss emellan om de olika intervjusvaren och deras betydelse för vårt fortsatta arbete. Något som ska påpekas är att denna studie inte anses vara generaliserbar, utan den bygger på tio pedagogers individuella uppfattning om barns sociala samspel när de befinner sig i förskolans verksamhet.

Etiska överväganden

Inför varje intervjutillfälle hade vi informerat varje intervjuperson om syftet med vår uppsats och varför vi ville intervju dem, även vid själva intervjun fick de samma information. Detta gjorde vi för att försäkra oss om att intervjupersonerna skulle vara införstådda med vår studies syfte och om vad deras intervjusvar skulle användas till. De fick också informationen om att deras svar kommer att behandlas konfidentiellt, och att all data som kan komma att identifiera dem inte kommer att redovisas i uppsatsen. Istället valde vi att använda oss av fingerade namn vid attribut som namn, arbetsplats och eventuell adress i vårt resultat. Syftet med detta var att besvara intervjupersonens anonymitet.

Intervjupersonerna fick även informationen om att de bandinspelningar som gjordes vid varje intervjutillfälle kommer att raderas direkt efter att intervjuerna skrivits ner. Bandinspelningarna var endast som extra hjälp vid nedskrivning av intervjuerna.

När vi sammanfattade intervjumaterialet har vi varit noga med att bibehålla innebörden av intervjuerna i resultatet. Några av de citat som finns i resultatet har ändrats, för att göra dem mer lättlästa. Vi vill dock påpeka att dessa ändringar inte har påverkat intervjumaterialets innebörd.

Tillförlitlighet

Vår undersökning är inte generaliserbar utan bygger endast på tio individuella pedagogers upplevelser av barns sociala samspel. Vi tror att vi genom intervjuerna fått en rättvisande bild av hur dessa tio ser på barnens samspel. Genom att vi båda två deltagit i både intervjuer och analys av materialet har vi försökt vara noggranna och sakliga i vår tolkning.

Resultat

I följande avsnitt har vi valt att först presentera vårt resultat utifrån olika ämnen som handlar om hur pedagoger upplever och beskriver barns sociala samspel vid inomhus- och utomhusvistelse. Utöver detta beskrivs de största skillnaderna som pedagogerna upplever i barns sociala samspel när de befinner sig i de olika miljöerna. I den andra delen av resultatet besvaras studiens frågeställning om någon av miljöerna främjar det sociala samspel mer än den andra.

Lek

Många av våra informanter betonar att lek är barns sociala liv. I Lillemyr (2002) lyfter författaren fram att barns lek är ett grundläggande ämne inom förskolepedagogiken. Enligt författaren är barns lek viktig eftersom de bl.a. socialiseras genom leken. Vidare anser författaren att människan är bunden till att vara delaktig i sociala relationer och att lekgruppen är viktig för förskolebarn. Pedagogerna var eniga om att leken är social och fungerar som en arena för kommunikation.

Både Aina och Klara poängterar hur viktig leken är för barn i förskolan. De använder leken som ett pedagogiskt verktyg för inläring. När man vistas i förskolan kan man tydligt se att barn lär av varandra och att leken är en viktig del av lärandet. En karakteristisk situation där barn lär av varandra är leken, i leken växer samspelet fram eftersom leken sker i grupp.

När det gjorts studier som visar hur barn lär av varandra och som beskriver exempel som främjar barns samarbete grundar sig dessa på teorier av Piaget eller Vygotsky. De två teoretikerna hade ett kognitivt perspektiv på barns lärande och utveckling. De var båda överens om att små barn är nyfikna och aktiva utforskare av såväl nya miljöer som människor (Evenshaug & Hallen, 2001; Williams, 2001).

Vuxnas roll

När Paulina berättar om samspelet inne på hennes avdelning finner hon att det är mycket vuxenstyrt, både på gott och ont. Hon tycker att det är tråkigt att det är så, men samtidigt så inser hon att det är ett måste. Stora barngrupper behöver hjälp på traven när det gäller att spela. Det kan handla om att en vuxen delar in barngruppen i mindre lekgrupper och bestämmer vart i lokalerna de kan leka. Samma sak påpekar även Elsa, att man måste hjälpa och styra barnen, så att det inte blir 12 barn i ett lekrum. Genom denna åtgärd ser

pedagogerna till att leken blir mer tillrättalagd. Marita menar hon också att inomhusmiljön bidrar till att aktiviteterna och lekarna blir mer uppdelade med hjälp av de vuxna.

Material

Marita tycker att inomhus har barnen materialet mer tillgänglig, det är serverat och det finns klara riktlinjer var allt ska vara. Det kan vara att man har dockor på ett ställe, klossar på ett annat ställe och bilar på ett tredje ställe, genom detta vet barnen vart saker och ting finns. Ebba ger en inblick i hur de på hennes avdelning gör med lekmaterial när de är utomhus. Ibland när de vistas på förskolans gård har pedagogerna som regel att inte öppna uteförrådet. Hon och hennes kollegor har upplevt att barn använder leksaker ur förrådet till att förstärka det egna jaget med. Hon anser att ett barn blir stärkt av att det t ex. klarar av att cykla bra. Samtidigt så vill hon framhålla att det även är en utmaning att bli uppskattad för saker som inte kräver leksaker. Så hon menar att om man inte låser upp förrådet kan man se att det blir en annan lek och då ser man även skillnader i olika lekar.

Grupper

När barn leker, både inomhus och utomhus, sker mycket av leken i grupp. Man leker tillsammans och samspelet sätts på prov. Detta pratar Paulina om, att leken hela tiden sätter samspelet på prov. Det kan vara när något barn vill in i en lek som redan pågår eller att ett barn ska gå hem och då måste lämna leken. Vid dessa situationer är det enligt Vygotsky viktigt att barnen är införstådda med de gemensamma regler och normer som gäller vid leken. Genom att barnen accepterar dessa regler främjas det sociala samspelet (Lillemyr, 2002). Britta upplever att inomhusmiljön medverkar till att fler barn leker tillsammans, jämfört med lek utomhus. Det kan bero på att det utomhus är större ytor att röra sig på, och det ges fler möjligheter att hitta egna små krypin.

Både Frida och Nina tog som exempel att man utomhus leker mer med barn från andra avdelningar, man leker även mer över åldersgränser och leken är inte könsbestämd. I dessa lekar går barnen, enligt Ebba, in i andra roller och övar sig på rolleken. I och med att det blir nya sammansättningar ute, måste barnen lära sig att anpassa sig till nya barn och nya lekregler. Då är det viktigt att barn uppfattar leksignalen och att alla är överens om vad som då gäller. Lillemyr (2002) betonar vikten av att barn uppfattar signalen ”det här är lek”. Författaren anser att barnen måste känna igen vad som är lek och förstå de regler som gäller

under leken. Samtidigt ska de kunna identifiera sig i leken och utveckla leken tillsammans med andra.

Frida och Nina, som båda jobbar med barn 1-5 år, betonar att när det är lek inomhus på deras avdelningar, leker alla med alla. De äldre barnen leker med de yngre och vice versa, lekgrupperna är inte åldersbestämda. Genom att man leker tillsammans, äldre barn med yngre barn, lär sig de yngre av de äldre. Teoretikern Lev Vygotsky ansåg att genom att barn samspelar med andra barn gynnas deras utveckling (Lindahl, 1998). Elsa upplever att leken inte är lika könsbunden utomhus. När hennes förskola befinner sig utomhus så är det mer blandade könsgrupper, flickor leker mer med pojkar och vice versa. Elsa pratade om att när flickor är ute leker de mer typiska pojklekar. Hon betonar att hon inte vet om de är typiska pojklekar, men om något ska byggas, hjälps barnen åt, vare sig det är pojkar eller flickor.

Lekutrymme

Det finns en markant skillnad mellan utrymmet inomhus och utomhus, vilket i sin tur påverkar barns lek. Eftersom det är så upplever bland annat Marita och Aina att utomhus är leken mycket friare. Barnen har större utrymme att röra sig på och de är inte lika nära inpå varandra som de är inomhus. Klara tycker också att den största skillnaden i barns lek utomhus jämfört med inomhus är utrymmet. Utomhus är det större ytor att röra sig på och utnyttja sig av i leken, barnen är inte lika begränsade som inomhus. När barnen är ute kan de hoppa, klättra och sådant som de inte kan eller får göra inomhus.

Leicht Madsen (1999) betonar vikten av att barn får känna sig fria att springa, klättra och hänga. Han anser att människan flyttat från naturen in i tätorter mer och mer under 1900-talet. Vidare menar han att i och med denna förflyttning är det ytterst viktigt för våra barn att uppleva allt som utevistelsen bidrar med. Genom att förskolan går ut på gården fylls barnen av upplevelser som stimulerar fantasin och inbringar till samspel.

Konflikter

När barn umgås och leker mycket tillsammans, är det lätt hänt att konflikter uppstår. Det är när samspelet i en grupp brister som konflikterna uppstår (Åhs, 1998).

Utrymme

Många av våra informanter tycker att det är färre konflikter utomhus jämfört med inomhus. Pedagogerna anser att en av anledningarna till detta kan vara att det är ett större utrymme

utomhus. Barnen är inte lika nära varandra utomhus och det är inte samma gnabbande som det brukar vara inne, tycker Marita. I intervjun med Isabell pekade hon på de förutsättningar som finns i förskolan. Hon tar upp nutidens problem, de stora barngrupperna och hur missgynnat det är med många barn på liten yta. Ju mindre lokaler och större barngrupper man har inne på förskolan desto fler konflikter blir det, vilket också Brügge m.fl. (2004) påpekar. Författarna menar att om lekmiljöerna i förskolan varken inspirerar barnen eller ger möjlighet till positiv och utvecklande lek kommer barnen att skapa konflikter istället för att ha roligt. En stor barngrupp på en tråkig plats med liten yta för samvaro är inte behaglig för någon.

Både Nina och Klara tycker att eftersom ytorna är större ute är det färre konflikter jämfört med inne. Då det inomhus är mindre ytor att röra sig på, tycker de att det är lättare att hamna i konflikter. Elsa lyfter däremot fram att det inte bara är negativt att vara inomhus och nära varandra i trånga utrymmen, utan i dessa situationer måste barnen ta konflikter. Hon säger att på så sätt gynnas också barnets sociala samspel genom att det får använda sin fantasi och utveckla leken. Hon medger att detta är svårt men anser ändå att det är mycket gynnsamt för barnen.

Konflikter inne och ute, skillnader

Under samtalen med våra informanter poängterar de flesta av dem att inne på förskolan är det för lite utrymme och därmed skapas det fler konflikter.

Nina ansåg att eftersom att det är mindre ytor och utrymme inomhus hamnar barnen lättare i konflikter med varandra där. Hon anser att det är mycket färre konflikter utomhus. Dels för att barnen inte blir avbrutna i sin lek och kan leka längre, men dessutom så finns det inte så mycket regler som inomhus.

Isabell tycker att utomhusmiljön bidrar till att barnen hanterar konflikter bättre än inomhus. När man är utomhus har barnen möjlighet att gå någon annanstans och göra något annat. Inomhus är det inte lika lätt att hitta små egna ställen, då det är ett annat utrymme. Därför tror hon att det är mer konflikter inne. Vidare säger Isabell att hon förstår att det inte kan vara lätt att jämnt och ständigt bli störd som barn i förskolan. Det är oftast inte stora saker man störs av utan det är småsaker som barnen inte kan undgå att märka, vilket leder till att konflikter uppstår.

Paulina tycker att barnen inte tar lika allvarligt på konflikter utomhus. Inne blir det viktigare att lösa konflikter, medan utomhus är det mer att man rycker på axlarna om något händer i leken och man går sedan iväg för att leka med något annat.

Vuxnas roll

Isabell anser att barn själva hanterar konflikter bättre utomhus utan någon vuxens hjälp. Hon menar att barnen inte lägger så stor vikt vid konflikterna utan att de istället väljer att gå någon annanstans. När förskolan är inomhus försöker pedagogerna dela upp barngruppen för att gynna samspelet. Detta görs främst för att barngruppen ska kunna umgås några få utan konflikter. Britta ger en annan syn på barns konflikter utomhus och vuxnas roll till detta:

*”Som vuxen kan man kanske tycka att det är bäst
att vara ute för eftersom att det inte är så mycket konflikter.
Men vi är inte så nära barnen ute, å andra sidan,
så då kanske vi inte riktigt ser allt som händer.”*

Britta

Åhs (1998) anser att leken i förskolan ofta leder till att konflikter uppstår. Han menar att man som vuxen vill gå in och försöka klara upp konflikten för att få tillbaka sin verksamhet trots att man inte vet vad som hänt. Istället tycker författaren att vi skall se till att reda ut varför konflikter uppstår. Konflikter är i första hand ett beteende på att det är brist på samspel i barngruppen. Två av informanterna Elsa och Nina är av samma mening som författaren om att vuxna ofta går in i barns konflikter men tillägger att det är oundvikligt inne på förskolan. De anser att det är lättare för barn att ha en egen dialog utomhus. Inomhus är de vuxna mer in på barnen och det är svårt att undgå vad som sägs i barngruppen. Istället för att barnen själva får reda ut problemet går en vuxen in och bryter av.

Kommunikation

En grundläggande princip för att barn ska kunna umgås och leka med varandra, är att de kan göra sig förstådda genom någon slags kommunikation. Piaget anser att kärnan i barns samspel ligger på den tolkning och uppfattning de gör av sin omvärld (Lillemyr, 2002).

Språk

Språket är människans ursprung till kommunikation, det hjälper oss att formulera upplevelser och känslor. Utöver det verbala språket handlar kommunikation också om ”kroppsspråket” och ”bildspråket” (Evenshaug & Hallen, 2001). Såväl Isabell, Marita, Elsa som Aina styrker

författarnas åsikt när de alla betonar att en viktig del av barns sociala samspel är att man ska kunna kommunicera med varandra, och då inte bara muntligt utan även med kroppsspråk. Alla barn har inte sitt talspråk väl utvecklat, då är det viktigt att göra sig förstådd genom någon annan slags kommunikation, t ex kroppsspråket.

På Ebbas förskola har det ägnats mycket tid till det här med språk. De har nyligen arbetat med språkets fem dimensioner, kroppsspråket, talet, att skriva och läsa och tills sist bilden. Pedagogerna på avdelningen anser att socialt samspel framförallt handlar om kommunikation, dels att göra sig själv förstådd och dels att bli förstådd på olika sätt. Bland barnen på avdelningen används förutom talet även kroppsspråket och bilden. Vidare påstår hon att det är ytterst viktigt med det sociala samspelet, för om inte det fungerar väl så tycker hon att det blir problem med precis allting annat.

På Paulinas avdelning arbetar pedagogerna utifrån att alla ska kunna kommunicera med varandra. De försöker lära barnen att det är lika viktigt att lyssna på varandra, som det är att prata och göra sig själv förstådd. De har samma princip inne som ute, dvs. att barnen ska kunna kommunicera med alla i sin omgivning. Detta bekräftas av Wahlström (2001) som anser att det är viktigt att kunna sätta sig in i den andre personens situation och försöka se problemet med andra ögon. När barnen ska reda ut konflikter är det viktigt att alla får tillåtelse att prata utan att bli avbrutna och att barnen lyssnar på varandra.

Kontakt

Nina och Aina tycker att utöver leken är kontakttagande en annan del av det sociala samspelet. De menar att om inte barnen tar kontakt med varandra är det svårt att skapa en delad samspelevärld. Kontakttagandet mellan barn och barn, sätts på prov när någon vill ta sig in i leken. I denna situation spelar ens sociala färdigheter en stor roll. Aina pratade även om detta, att det är viktigt att barn lär sig att ta kontakt med andra utan att det uppstår konflikter. Men hon påpekar att det inte är lätt att förklara för ett barn hur de ska ta kontakt och visa att man vill vara med i leken, utan att de andra barnen blir arga. Lillemyr (2002) påpekar också vikten av kontakttagande emellan barn. Vidare anser författaren att en given omständighet för att barnet ska kunna vara med i en lek är att det lärt sig kommunicera på flera plan. Barnet måste kunna kommunicera både om vad lek är och vilka premisser leken innehåller.

Miljö som främjar socialt samspel

Denna del av resultat är uppdelad i tre mindre delar, utifrån vad våra informanter har sagt om vilken av miljöerna de tror främjar och inspirerar till ett socialt samspel.

Utomhusmiljö

Några av våra informanter tycker att det är utomhusmiljön som inspirerar till ett mer socialt samspel. En av dem, Aina, tycker att samspelet behöver ytor, och utomhus är det större ytor. Genom att det är mer ytor att röra sig på, blir det sociala samspelet bättre ute, det flyter på bättre upplever hon. En annan infallsvinkel på utemiljön som främjande miljö, är att utomhus är det sociala samspelet friare, lättare och bättre. Marita upplever att barngruppen är mer harmonisk när den är utomhus. Dock påpekar hon att val av miljö som främjar, kan bero på vilket intresse man som pedagog har. Tycker man om att vara ute, kanske det smittar av sig på barnen, frågar hon sig. Klara tycker även att utemiljön främjar det sociala samspelet. Eftersom det är mer utrymme och mindre bråk utomhus, jämfört med inne. Brügge m.fl. (2004) anser att vi genom forskning fått en ökad insikt om utevistelsens betydelse för barns lärande. Detta har i sin tur gett oss människor mer kunskap om de positiva effekterna utevistelse har på barns motoriska utveckling, hälsa, lekbeteende och koncentrationsförmåga.

Både inne och ute

Det mest förekommande svaret på frågeställningen om vilken av miljöerna som främjar till ett socialt samspel, var att båda miljöerna främjar och inspirerar, men på olika sätt. Enligt några av våra informanter handlar det mycket om vad man har satsat på. På den förskolan Britta arbetar på har man satsat på utemiljön och gjort den stimulerande ur alla aspekter, genom att de har olika miljöer på sin utegård som är uppbyggda på ett sätt som lockar till ett samspel mellan barnen. En av dessa miljöer, "kråkan", bidrar till barns sociala samspel, då barnen måste samarbeta för att kunna lyfta och bygga olika saker. Genom att de har byggt upp sin utegård på detta sätt tror Britta att deras utemiljö inspirerar mer till socialt samspel. Dock påpekar hon att det kanske inte är själva miljön som avgör om den främjar och inspirerar till ett socialt samspel, utan människorna. Om det en dag är tre barn på avdelningen och nästa dag 14 barn där, blir det en stor skillnad i det sociala samspelet. Vidare funderar Britta på om det kanske är den grupp av människor, barn och pedagoger, som varje dag befinner sig i förskolan som är avgörande istället för själva miljön.

Brügge m.fl. (2004) betonar att lekmiljön har stor betydelse för hur barn leker, när det gäller både inomhus och utomhusvistelse. Författarna lyfter också fram konstaterandet att om lekmiljön ska inspirera till positiv lek och samspel är det viktigt att vi utformar miljön efter den tanken. Nina tycker precis som författarna att samspelet i de olika miljöerna beror helt och hållet på vad man har gjort för lekmiljöer. Men i och med att man har ett större spelrum ute så säger hon att det klart att det är lättare för barn att ha sin egen dialog utomhus. Inomhus hör pedagogerna allt och då är det väldigt lätt att man lägger sig i barnens dialog. Så ute blir det en helt annan dialog barn emellan. Hon menar att utemiljön är mer inspirerande för barns sociala samspel på egen hand, men samtidigt poängterar hon att det är viktigt att observera barns eget samspel utomhus också.

Paulina tycker även hon att utomhusmiljön främjar socialt samspel. Hon känner att barnen har lättare sinnesstämning ute, det blir inte lika mycket konflikter kring lekmaterialet. Dock påpekar hon att vara inne har sina fördelar också;

*”Samspelet sätts på prov mer inne i inomhusmiljön,
man är tajtare och närmare varandra och det finns
mer prylar, material alltså, som kan skapa konflikter.
Det finns mer att samspela kring.”*

Paulina

Isabell tycker även hon att det blir ett lättare samspel utomhus. Men hon tillägger samma sak som Paulina lyfte fram, att de trängda situationer som kan uppstå inomhus, kan ha positiv inverkan på barns sociala samspel. Då dessa situationer ger barnen en bra möjlighet att träna sitt sociala samspel. Det finns fördelar och nackdelar med de båda miljöerna.

Inomhusmiljö

En av våra intervjupersoner hade en annan syn på vilken av miljöerna som främjar till ett socialt samspel. Frida upplevde att innemiljön är uppbyggd mer till att locka till lek och samspel, än vad utomhusmiljön är. Vidare menade hon att det finns fler aktiviteter inomhus som utmanar barnen till lek och sociala samspel.

En förskolas innemiljö ska formges så att den är rymlig, säker, funktionell, föränderlig och till sist men kanske viktigast, rik på sinnes- och rumsupplevelser. Därför är det grundläggande att

dagens förskolor har en bra planering när det gäller tid, rum och material. Detta är viktiga förutsättningar för barns sociala samspel (Björklid, 2005; Hultman-Nordin, 2004).

Diskussion

Vårt huvudsakliga syfte med denna studie var att ta reda på hur pedagogerna upplever förskolebarns sociala samspel, vid inomhus- och utomhusvistelse samt om det finns några skillnader. Vi ville dessutom undersöka om någon av miljöerna gynnar samspelet mer än den andra.

Sammanfattning av resultat

Vid sammanställning och analysarbete av resultatet fann vi tre återkommande begrepp som enligt pedagogerna beskriver barns sociala samspel i inomhus- och utomhusmiljö. Utifrån dessa begrepp, lek, konflikter, och kommunikation, sammanställde vi den första delen av studiens resultat. Det som var den tydligaste skillnaden mellan det sociala samspelet inomhus och utomhus var mängden konflikter som uppkom. Orsaken till att konflikter uppkom i större omfattning inomhus var enligt pedagogerna, det mindre utrymmet jämfört med utomhus. I den andra delen av resultatet lyfte vi fram pedagogernas uppfattning av vilken av miljöerna som främjar barns sociala samspel. Pedagogerna ansåg att det finns olika saker som påverkar vilken miljö som är mest inspirerande för barns sociala samspel. De övergripande aspekterna som påverkar samspelet var den pedagogiska miljöns utformning, de fysiska förutsättningarna och pedagogernas eget intresse.

Nedan kommer en diskussion om det vi tycker har varit intressant i vår studie. I följande diskussion vill vi lyfta både de enskilda pedagogernas tankar och våra egna tankar. Vi vill jämföra pedagogernas upplevelser mot forskning och teori och våra egna tankar när det gäller likheter och skillnader i barns sociala samspel.

Vad är socialt samspel?

När vi tillsammans diskuterade begreppet socialt samspel upptäckte vi att vi hade en annan syn på vad begreppet handlade om jämfört med pedagogerna. Vi menar inte med detta att någons tankar är fel, utan allt bygger på personliga åsikter. När vårt arbete med denna studie

inleddes var våra första tankar på begreppet ”barns sociala samspel” hur barn är mot varandra, vad de har för empatiförmåga mm. Våra tankar har under studiens gång, med hjälp av det datamaterial vi har samlat in, fördjupats och ändrats.

Den tanke som först slog oss var att ”empati” skulle anses som en stark kategori i socialt samspel. Så blev det inte, istället samtalade våra informanter mer konkret om hur barn beter sig i socialt samspel. De pekade då på leken, kommunikationen och konflikter.

När det gäller barns utveckling och lärande är leken grundläggande. I lekens och det lustfyllda lärandets olika former inspireras barnen till fantasi, inlevelse och kommunikation samt förmåga att samarbeta och lösa konflikter (Lpfö-98).

Är konflikter en sådan stor och naturlig del i barns sociala samspel? Före intervjuerna kopplade vi inte konflikter så starkt till socialt samspel, men under analysarbetet blev det synligt att pedagogerna i förskolan betonade detta vid varje intervju. Våra tankar kring socialt samspel hade inledningsvis en mer positiv prägel, men har under arbetets gång ändrats. Vi har blivit mer medvetna att konflikter har en stor betydelse i barns samspel. Detta finns det både fördelar och nackdelar med. Med detta menar vi att konflikter gynnar barns samspel, även om konflikter stundtals kan ge en dålig stämning i barngruppen.

Samspel utomhus och inomhus - skillnader

Samspelet utomhus upplever de flesta av pedagogerna som mer friare, de menar att leken får ett friare utlopp. Detta beror enligt dem, till störst del, på att ytan är mindre inomhus vilket leder till att barnen inte får vara ifred i sin lek.

Leicht Madsen (1999) menar att människan flyttat från naturen in i tätorter mer och mer under 1900-talet. I och med denna flytt är det därför ännu viktigare för våra barn att uppleva allt som utevistelsen bidrar med. Att vara ute kan bland annat handla om att fritt få springa omkring, hänga och klättra i träd. Dessa exempel bidrar till att barnen skapar upplevelser som inspirerar dem till samspel.

Samtidigt som pedagogerna anser att det sociala samspelet är bättre utomhus, har de även lyft nackdelarna med utomhusvistelsen. De menar att utomhus försvinner barnen bort i sina vrår och det kan vara svårt att uppmärksamma konflikter som blossar upp. Dessutom menar pedagogerna att barnen tar lättare på konflikter vid utevistelse, barnen rycker på axlarna och

går därifrån. Vi håller inte med pedagogerna om att barn tar lättare på konflikter utomhus, istället tror vi att en konflikt drivs så långt som det går när vuxna inte har tillräckligt med uppsikt över barnen. Ett exempel på detta kan vara att en konflikt skulle kunna drivas till ett slagsmål utbryter.

Något som understryks, när pedagogerna talar om inomhusmiljön, är att det är mindre yta. De flesta upplever detta som en nackdel för barns sociala samspel. Färre rum att dela barngruppen på leder till fler konflikter inomhus, eftersom att barnen inte får vara ifred. Vi anser att det är en viktig del för barns sociala samspel att öva sig på konflikthantering. Under studiens gång har vi upptäckt att det antagligen uppstår precis lika många konflikter inomhus som utomhus. Utomhus observeras inte konflikterna på samma sätt. Det kan också vara så att det är ett annat samspel ute, där samspelet inte bygger på att lösa konflikter eller reda ut missförstånd som uppstår inomhus.

Tydligt ställningstagande för någon miljö?

Vår ursprungliga hypotes inför denna undersökning var att det sociala samspelet skulle uppfattas som bättre utomhus. Vi trodde dock inte att informanterna skulle instämma i så stor utsträckning. Under vårt analysarbete såg vi en likhet mellan nio av våra tio informanter. Denna likhet handlade om vilken av miljöerna som främjar och inspirerar mer än den andra till ett socialt samspel. Nio av våra tio intervjupersoner ansåg att förskolans utemiljö, mer eller mindre, både främjar och inspirerar barn till ett socialt samspel i större utsträckning än vad innemiljön gör. Pedagogerna ansåg att barns samspel på egen hand gynnas bäst utomhus. Deras åsikter stärks av Grahn m.fl (1997) som också lyfter fram att det finns fler möjligheter till samspel utomhus.

Vi tror att den pedagog som anser att innemiljön inspirerar mest, tänker på att allt material som hjälper barnen till ett socialt samspel. Inomhus finns det spel, leksaker, pussel mm, vilket stödjer barnen i deras sociala samspel. Med detta menade denna informant att inomhusmiljön är mer uppbyggd för att locka till samspel. Denne pedagog hade väldigt lätt att falla in på var det finns leksaker som gynnar samspel. Barnens eget samspel i grupp togs inte upp av henne.

Metoddiskussion

Vi valde att använda oss av en kvalitativ metod i denna undersökning, vilket resulterade i intervjuer. Då ville ha fram en viss typ av information, pedagogers syn på barns sociala

samspel, ansåg vi att intervjuer passade bäst. Enligt Kvale (1997) är samtalet ett gammalt sätt att förvärva ny kunskap.

I vår studie valde vi att belysa vårt problem ur pedagogernas perspektiv. Eftersom vi valde att använda pedagogernas synvinkel har vi bortsett från barnens perspektiv. Detta gjordes främst på grund av att barnens infallsvinkel inte var relevant för undersökningen. Vi var ute efter pedagogernas upplevelser av barns sociala samspel i de olika miljöerna. Trots att vi endast valt att se vårt syfte ur pedagogernas synvinkel tycker vi att studien undersöks ur ett inifrånperspektiv. Detta grundar vi på att det är pedagogerna som ser hur barn upplever och beter sig när de befinner sig i de olika miljöerna. Vi upplever att barnen skulle ha svårt att berätta hur de upplever sitt sociala samspel. Barn inser inte att de utvecklas och lär när de samverkar med andra, de bara ”är”.

Vårt intervjumaterial är ganska vagt och ligger på ett generellt plan. Detta anser vi dels beror på att vissa av våra informanter inte svarade så utförligt som vi skulle ha velat. Det är också därför som en del av intervjupersonerna är refererade flera gånger och andra endast ett fåtal. Att det blivit så här kan också vara en följd av att vi var nybörjare på forskningsplanet och inte ställde tillräckligt med följdfrågor. Under själva intervjun kändes dock materialet tillräckligt, men under analysen har vi insett att intervjumaterialet, blev en aning tunt. Det kan dessutom vara så att informanterna var otydliga i sina beskrivningar eftersom att de antog att vi visste vad de pratade om. Detta antagande gjordes kanske på grund av att vi studerade förskolornas pedagogiska miljöer innan varje intervju skulle äga rum.

Slutsats

När vårt arbete, med denna studie, inleddes var våra första tankar på begreppet ”barns sociala samspel” väldigt olika det resultat pedagogerna upplevde. Våra tankar har under studiens gång, med hjälp av våra samtal, fördjupats och ändrats. Vi har insett att de som är arbetar i det verksamma livet har olika syn på vad som är och gynnar barns sociala samspel. Flera av våra intervjuer var ganska vaga och därför blev resultatet en aning tunt. Det som överraskade oss var att den största skillnaden mellan att vara inne och ute var barns konflikter. Pedagogerna upplevde att det var färre konflikter utomhus och detta berodde till största del på utrymmet. När det gäller pedagogernas syn på vilken av förskolans miljöer som gynnar samspelet, var det överlag ingen som tydligt sa att det är den ena eller den andra. Allt berodde på hur man hade utformat de pedagogiska miljöerna. Dessutom skulle det tas hänsyn till både de fysiska

förutsättningarna och pedagogens eget intresse. Vår slutsats är att majoriteten av pedagogerna tycker att barnens egna samspel främjas mer utomhus.

Förslag till fortsatt forskning

Under arbetets gång har några av våra informanter pratat om olika intressanta ämnen, som dock för vår studie var ovidkommande. Nedan föreslår vi lämpliga ämnen för fortsatt forskning.

- Är leken mindre könsbunden utomhus? Och varför är det i så fall så?
- Varför är konflikter en stor del av barns sociala samspel?

Referenslista

Björklid, Pia (2005). *Lärande och fysisk miljö: En kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Brodin, Marianne & Hylander, Ingrid (1998) *Att bli sig själv: Daniel Sterns teorier i förskolans vardag*. Stockholm: Liber.

Brügge, Britta, Glantz, Mats & Sandell, Klas (2004). *Friluftslivets pedagogik: för kunskap, känsla och livskvalitet*. Stockholm: Liber.

Evenshaug, Oddbjörn & Hallen, Dag (2001). *Barn och ungdomspsykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Grahn, Patrik m.fl. (1997). *Ute på dagis: hur använder barn daghemsgården? Utformningen av daghemsgården och dess betydelse för lek, motorik och koncentrationsförmåga*. Alnarp: Movium.

Granberg, Ann (2000). *Små barns utevistelse*. Stockholm: Liber

Gren, Jenny (2001). *Etik i pedagogens vardagsarbete*. Stockholm: Liber.

Hartman, Jan (1998). *Vetenskapligt tänkande: från kunskapsteori till metodteori*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, Eva (2001). *Små barns etik*. Stockholm: Liber

Knutsdotter Olofsson, Birgitta (1999). *I lekens värld*. Stockholm: Liber.

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Leicht Madsen, Bent (1999). *Barn, djur och natur*. Lund: Tiedlund förlag.

Lillemyr, Ole Fredrik (2002). *Lek – upplevelse – lärande i förskola och skola*. Stockholm: Liber.

Lindahl, Marita (1998). *Lärande småbarn*. Lund: Studentlitteratur.

Läroplan för förskolan: Lpfö 98. (1998). Stockholm: Utbildningsdepartementet/Fritzes.

Mitchell, Peter (1993). *Barns psykiska utveckling*. Lund: Studentlitteratur.

Mårtensson, Fredrika (2004). *Landskapet i leken: En studie av utomhuslek på förskolegården*. Alnarp: SLU.

Mårtensson, Fredrika (2005). Barn vill vara där det händer saker. *Gröna Fakta*, nr 3.

Nordin-Hultman, Elisabeth (2004). *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Stockholm: Liber.

Persson, Elise & Campner Eva (2001). *Vardagsperspektiv: pedagogens syn på läroplanen för förskolan*. Stockholm: Gothia.

Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja (1999). *Lärandets grogrund: perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan*. Lund: Studentlitteratur.

Wahlström, Gunilla. O (2003). *Gruppen som grogrund*. Stockholm: Liber.

Wikare, Ulla, Berge, Birgit & Watsi, Christina (2002). *Förskola, skola, fritidshem*. Stockholm: Liber.

Williams, Pia (2001). *Barn lär av varandra: samlärande i förskola och skola*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

Wood, David (1992). *Hur barn tänker och lär*. Lund: Studentlitteratur.

Åhs, Olle (1998). *Bortom bråk och hårt klimat: om att utveckla social förmåga i skola och förskola*. Stockholm: RUNA.

Bilaga

Intervjufrågor

Berätta vad du tänker på när du hör begreppet barns sociala samspel.

Beskriv hur du upplever barns sociala samspel under inomhusvistelsen.

Beskriv hur du upplever barns sociala samspel under utevistelsen.

Upplever du att det finns någon skillnad i barnens sociala samspel när de befinner sig i de två olika miljöerna?

Vilka av de två miljöerna upplever du, är mest inspirerande till barns sociala samspel?